

תמיכה בתלמידים עם תסמונת טורט והפרעות טיקים

1
100

לפחות אחד מכל 100 ילדים הוא עם תסמונת טורט או טיקים.

ערכת כלים זו מיועדת לסייע למחנכים ומחנכות ולתמוך בצוות ההוראה בזיהוי תסמינים מורכבים. כמו כן, היא אמורה לשמש כמדריך לפיתוח תוכניות תמיכה יעילות במטרה לאפשר לילדים עם תסמונת טורט (TS) והפרעות טיקים לשגשג הן במישור החברתי והן במישור הלימודי. ערכת הכלים מספקת משאבים למורים ולמורות, למנהלים ולמנהלות, ליועצים וליועצות, לפסיכולוגים ולפסיכולוגיות של בית הספר, לקלינאים ולקלינאיות תקשורת, לסייעים ולסייעות הוראה, לאחים ולאחיות בית הספר, למרצים ולמרצות במכללה ולצוות תמיכה אחר, במטרה לסייע להם להבין ילדים עם TS והפרעות טיקים ולתמוך בהם.

אחד מכל 100 תלמידים לוקה ב-TS ובהפרעות טיקים. אצל יותר ממחצית התלמידים בגיל בית הספר עם TS עשויות להופיע בעיות רגשיות נלוות, כגון ADHD, OCD, חרדה, דיכאון או דיסגרפיה. בעיות אלה, לצד לקויות למידה אחרות, עלולות להיות בעלות השפעה שלילית על הלמידה, ולהקשות מאוד על התלמידים להתרכז בכיתה.

Tourette Association of America (TAA) מספק לאנשי החינוך מידע לגבי זיהוי התסמינים של TS והפרעות קשורות נפוצות. הכרחי שאנשי החינוך, ההורים והתלמידים יפעלו יחד לפיתוח התאמות יעילות על מנת למטב את ההוראה והלמידה עבור כל התלמידים. אם תהיה התייחסות נכונה לתסמינים של TS והפרעות קשורות נפוצות, ילדים עם TS יוכלו ליהנות מחוויות חיוביות, מעשירות ומוצלחות בבית הספר.

כיצד להגיב לתסמונת טורט ולטיקים בכיתה

- ככל האצבע לגבי מרבית הטיקים הוא להתעלם מהם ככל שניתן. היתרונות שבהתעלמות מהטיקים הם אלה:
- הפחתת לחץ וחרדה אצל התלמיד או התלמידה, שעשויים להיות נבוכים או לחשוש מההשלכות.
- הפחתת לחץ וחרדה אצל התלמיד או התלמידה, שעשויה להוביל להפחתה בתסמינים.
- הפחתת הצקות.
- הדגמת קבלה והתייחסות רגילה לתסמינים.
- הדגמת התנהגות נאותה ותגובות נאותות בפני החברים ללימודים.

זיהוי קשיים נפוצים בחינוך הקשורים לתסמונת טורט

אנשי חינוך ומשפחות צריכים להיות מודעים לאתגרים הנפוצים שמשפיעים על הביצועים בבית הספר בקרב ילדים עם TS. לפעמים קיים חוסר הבנה לגבי האתגרים הללו, או שההתייחסות אליהם היא כאל "התנהגויות מכוונות", במקום כאל סיבוכים עקב הפרעה נירו-התפתחותית מורכבת.

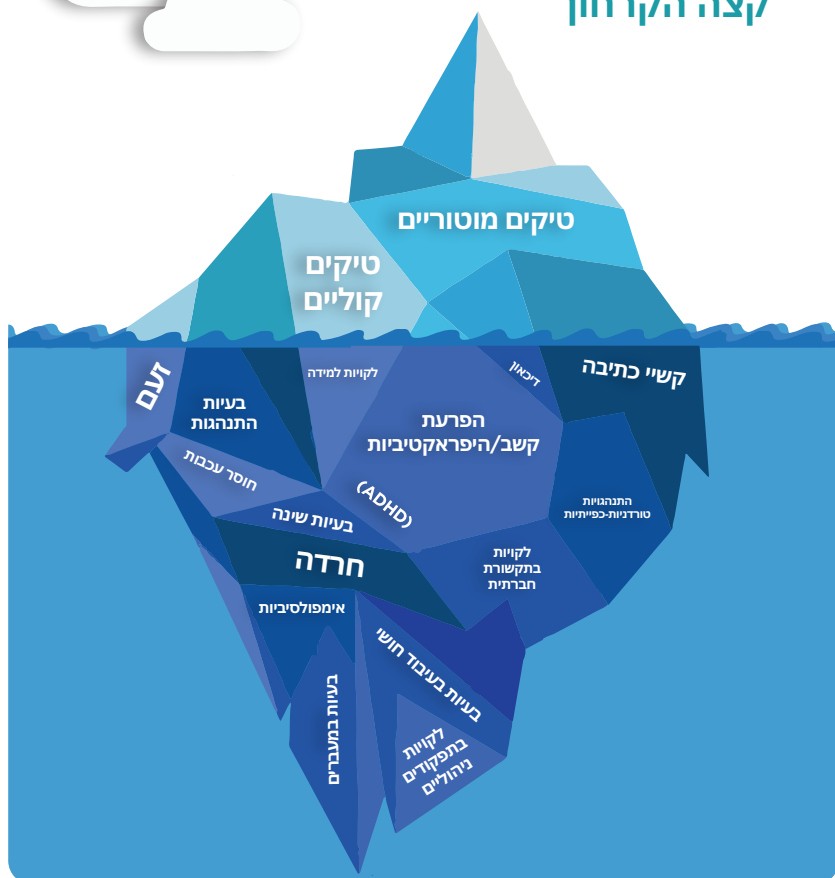
לעתים קרובות, קשיי חינוך הופכים לבעיה גדולה יותר בחטיבת הביניים ובתיכון.

להלן רשימה של קשיים נפוצים הקשורים לחינוך, שעשויים להתקיים אצל תלמידים עם TS ובעיות קשורות:

- **אתגרים בהתמודדות עם מעברים:** בעיות במעברים ממשימה למשימה ומכיתה לכיתה; התנגדות לשינויים בלוח הזמנים ו/או בשגרה.
- **קושי בהשלמת שיעורי הבית:** כשל בהבנת המטלה; חוסר עקביות בהעקת המטלות; אי-השלמה של מטלות בזמן; סירוב להתחיל בביצוע מטלות.
- **קושי בביצוע הוראות:** תגובה איטית; חוסר יכולת להשלים משימות המכילות הוראות מורכבות או מרובות; בקשות חוזרות להוראות.
- **חוסר התאמה בין ציונים הקשורים למטלות ורבליות לבין ציונים הקשורים לביצועים:** הבדל בציונים של הערכות בתחום הפסיכו-חינוכי (לדוגמה, טווח ממוצעים גבוה בהבנת הנקרא, לצד טווח ממוצעים נמוך במיומנויות כתיבה; ציונים גבוהים במטלות ורבליות וציונים נמוכים במטלות ביצועיות).
- **חוסר סדר ולקויות בתפקודים ניהוליים:** בעיות בניהול זמן, משימות וחפצים; קושי בהתחלה ו/או בביצוע מלא של משימות, שעשוי להתבטא בסופו של דבר בכישלון להפיק מוצר.
- **דיסגרפיה (בעיות בכתב יד):** רישול; מחיקות תכופות; צורך בלתי נשלט לכתוב בצורה מסודרת; תוצרי כתיבה מופחתים; איטיות בכתיבה; קושי בפיסוק, באיות ובשימוש באותיות רישיות; סירוב לכתוב.
- **חוסר עכבות:** התנהגויות שהתלמיד או התלמידה מזהים כבלתי נאותות או אסורות, אך הם מתקשים לעצור אותן. כמה דוגמאות לכך הן נגיעה בחפצים מסוימים, תגובות או אמירת משפטים לא נאותים אך עם זאת מתאימים להקשר, ואמירת תשובות בצעקה.
- **התפרצויות זעם בבית הספר או בבית:** הפרעות התנהגות מהותיות, שנראות כתגובת יתר לסיטואציה, עשויות להיות תוצאה של דיכוי תסמינים. התנהגויות אחרות כוללות הצפה בעקבות חרדה, תחושות כישלון, בעיות חושיות, תסמינים משפיעים או כישורים לקויים.
- **אימפולסיביות:** הפגנת התנהגויות אימפולסיביות, כגון צעקות או צרחות כלפי אחרים.
- **התנהגויות מתריסות:** סירוב לא עקבי למלא הוראות או לעסוק במשימה או בהנחיה. חשוב להתייחס אל התנהגות מתריסה כאל ניסיון לתקשר לקות בכישורים, או צורך טורדני-כפייתי, צורך חרדתי או צורך חושי. נקודת המבט הזו תעודד ליזום תוכנית חיובית ללימוד אסטרטגיות במקום שימוש בהענשה לא אפקטיבית.
- **הקדשת תשומת לב:** טיקים או אובססיות עלולים להפריע לריכוז, על אף שנראה כי התלמיד מרוכז. עם זאת, גם ההיפך עשוי להיות נכון. חלק מהתלמידים מסוגלים לעסוק בפעילויות בזמן שהם חווים טיקים, גם אם נראה שאין זה כך.
- **פרפקציוניזם:** מחיקה; צורך שהדברים יהיו "נכונים בדיוק"; קפדנות יתר בנוגע לכללים; התעקשות על ביצוע טקסים.

לעתים קרובות, קשיי חינוך נהיים בולטים יותר בחטיבת הביניים ובתיכון. סיבה נפוצה, ועם זאת קשה לזיהוי, היא שהיכולות האינטלקטואליות של התלמידים עשויות להסוות תסמינים בבית הספר היסודי; בכיתות גבוהות יותר, התסמינים מתחילים להפריע לתלמידים להפגין יכולות אינטלקטואליות אמיתיות. בנוסף, תלמידים מבוגרים יותר לרוב משקיעים יותר אנרגיה בדיכוי או בהסתרה של תסמינים כדי להתקבל בחברה.

תסמונת טורט טיקים הם רק קצה הקרחון

- **בעיות חושיות:** רגישות לאור, לצלילים, למגע, לריחות או לטעמים; צורך בקלט חושי נוסף, כשלעתים התוצאה היא צורך לפגיעה גופנית עצמית; הצורך להקל דחף חושי מסוים, דרך לעיסה מוגזמת של חפצים, הכאה עצמית, התנגשות בחפצים, חיבוק מוגזם וכו'.
- **לקויות בתקשורת חברתית:** התנהגויות לא בוגרות; תגובות קרות; התנהגויות שאינן מקובלות ברמה החברתית; חוסר יכולת להסתדר עם בני אותו הגיל.
- **לחץ וחרדה:** זה כולל, בין היתר, הימנעות מהגעה לבית הספר או למוסד האקדמי; היסגרות בעת שיש הצפה; פניות מרובות לאח או לאחות בית הספר, לשירותים או ליועצים; התפרצויות רגשיות.

"תוכניות 504" ותוכניות לימוד אישיות (IEPS)

"תוכניות 504", כמתואר בסעיף 504 ב"חוק האמריקאים עם מוגבלויות" (ADA), מבטיחות שעבור תלמידים עם TS תתאפשר גישה שווה ללימודים אקדמיים, תמיכה חברתית ורגשית, מעורבות בפעילויות מחוץ ללימודים והגנה מפני הצקות. לרוב, תלמידים עם TS זכאים לקבלת "תוכניות 504" מכיוון שהם בעלי יכולת מבחינה אינטלקטואלית, אך יש להם תסמינים שלא הובנו כראוי באופן שמונע מהם לממש את הפוטנציאל האמיתי שלהם. "תוכניות 504" נפוצות כוללות שימוש במחשב, בהכתבה או בעט חכם, או קבלת רשות לצאת מהכיתה במקרה הצורך על מנת להפחית חרדה או טיקים. התאמות אחרות כוללות מיקום נפרד לביצוע בחינה, סידורי הושבה ספציפיים, שהות במסדרונות כשאין צפיפות ומטלות מופחתות כשיש צורך בכך.

כאשר "תוכניות 504" לא עונות על הצרכים הייחודיים של תלמידים עם TS, יש צורך ב-IEP. לעתים קרובות מדי, תלמידים עם TS אינם זוכים לקבל תוכניות IEP בגלל ציונים

גבוהים ותוצאות העולות על הממוצע בהערכות חינוכיות. אף כי תוכניות IEP מעניקות את אותן הגנות ושינויים/התאמות כמו "תוכניות 504", תוכניות IEP מספקות גם שירותים של צוותי תמיכה כאשר לקויות בתקשורת חברתית, עיכובים בעיבוד מידע, אינטגרציה חושית, חרדה ו/או לקויות בתפקודים ניהוליים פוגעים בהישגים הלימודיים או החברתיים של התלמיד. בנוסף, עבור תלמיד עם TS ייתכן שתידרש תמיכה של סייע או סייעת לשם עזרה בפיתוח מיומנויות ספציפיות. הם עשויים גם לסייע בפיתוח ויישום של תוכנית התנהגות יזומה חיובית ומורכבת. TS נכללת תחת "לקות בריאותית אחרת", וזו בדרך כלל ההגדרה שתחתיה תלמידים עם TS מסווגים לצורך קבלת IEP. להלן ציטוט מתוך דברים של משרד החינוך בארה"ב בנוגע לתפיסות שגויות נפוצות ביחס לתסמונת טורט והסיבה להכללת TS ב-IDEA:

*"... אנחנו בהחלט מאמינים שתסמונת טורט נתפסת לרוב באופן שגוי כבעיה התנהגותית או רגשית, במקום כבעיה נוירולוגית. לפיכך, הכללת תסמונת טורט בהגדרה של לקויות בריאות אחרות עשויה לסייע בתיקון התפיסה השגויה בנוגע לתסמונת טורט כהפרעת התנהגות ולמנוע אבחנה שגויה של צרכי הלוקים בה."
שינויים: הוספנו את תסמונת טורט כדוגמה לבעיה בריאותית אקוטית או כרונית בסעיף §300.8(c)(9)(i).*

הערכות חינוכיות מתאימות והתייחסות תואמת לחוזקות ולצרכים הייחודיים של התלמיד מהוות את הבסיס הן ל-IEP והן ל"תוכניות 504". לא IEP ולא תוכנית כלשהי במסגרת "תוכניות 504" אמורות לכלול יעדים ביחס להפחתת טיקים. עם זאת, תוכניות אלה עשויות לכלול אמצעי תמיכה לסגל בית הספר, וכן התאמות ושינויים המכוונים לספק סביבה שתאפשר הפחתת חרדה ותסמינים באופן כללי. האתר של TAA מציע למחנכים מידע ומשאבים חיוניים בנוגע לתמיכה המתאימה בתלמידים עם TS.

פיתוח תוכנית תמיכה

לפני פיתוח תוכנית תמיכה אפקטיבית, קיימים גורמים חשובים שיש לזכור.

איך להתכונן: לפני פיתוח תוכנית, אנחנו ב-Tourette Association מציעים לצוות החינוכי לקרוא את המאמר *Understanding Behavioral Symptoms in Tourette Syndrome: TS is More than Tics* (הכרת תסמינים התנהגותיים בתסמונת טורט: TS היא יותר מטיקים). מאמר זה מספק סקירה כללית קצרה של רבים מהקשיים הקשורים, הנפוצים בקרב תלמידים עם TS. המאמר של TAA, שכותרתו *Educator's Guide for Developing Plans for Students with Tourette Syndrome* (מדריך לאנשי חינוך בנושא פיתוח תוכניות עבור תלמידים עם תסמונת טורט), אף הוא משאב חשוב לשימוש לפני פגישת התכנון ובמהלכה. שני המאמרים נמצאים באתר של TAA.

הכללת התלמיד או התלמידה: יש לכלול את התלמיד או התלמידה עד כמה שניתן בתהליך התכנון. אם התלמיד או התלמידה לא יחשבו שאמצעי התמיכה יועילו, קרוב לוודאי שהם לא ישתמשו בהם, וכך התוכנית לא תהיה אפקטיבית. יש סבירות גבוהה יותר שהתלמידים יגלו מעורבות בתוכנית שהם עצמם עזרו לפתח וייתחסו אליה בכבוד.

חשיבות התקשורת

תקשורת היא מהותית מהרבה סיבות. תקשורת ואמון יסייעו לשימוש אסטרטגיות וטכניקות אפקטיביות, וכן ימלאו תפקיד חיוני בסביבת הלימוד של התלמיד. תקשורת עם בני המשפחה היא חשובה לפיתוח קשרים של שיתוף פעולה, ההכרחיים להצלחתם של תלמידים עם TS.

תקשורת בקרב חברי הצוות בנוגע ליעילות של תוכנית התמיכה אף היא הכרחית. חברי הצוות חייבים לדבר על כל גורם שעשוי להשפיע על התלמיד, ובהתאם לכך יש לערוך שינויים בתוכנית בעת הצורך. דוגמאות לגורמים שעשויים להשפיע על התלמיד כוללות התגברות תסמינים, לחץ, שינויים בשגרה או במטפלים וכן שינויים בתרופות. מודעות לשינויים הספציפיים האלה תעזור לצוות, כמו גם מודעות לכל השינויים החיוביים והשליליים באופן כללי. הצוות חייב להיות מסוגל לזהות אסטרטגיות יצירתיות שעשויות להועיל במיוחד לתלמיד, מכיוון שכל תלמיד הוא ייחודי ועשוי להפיק תועלת מאסטרטגיות חדשות וחדשניות. בנוסף, חברי הצוות צריכים לנטר ולשתף אסטרטגיות, גם כאלה שהן מועילות וגם כאלה שלא, כדי לוודא שהאסטרטגיות אינן מגבירות חרדה או תסמינים אחרים.

בנוסף, חברי הצוות צריכים לשוחח עם התלמיד או התלמידה בנוגע למה שלדעתם עשוי לעזור להם. הקדישו תשומת לב יתרה למחשבות של התלמיד או התלמידה, מכיוון שהתובנות שלהם יועילו מאוד לפיתוח או לשינוי אסטרטגיות.

תפקיד המורים

מורים ממלאים תפקיד מהותי בחיי תלמידיהם. הם קובעים את התנהלות הכיתה, מעודדים ותומכים בחוזקות ובכישרונות יצירתיים, ובאופן כללי מהווים מודל לחיקוי עבור התלמידים. המורים הם אלה שיוצרים את ההבדל בין סביבה בטוחה ותומכת לבין סביבה לחוצה ושלילית עבור תלמיד עם TS. קשר חיוני בין המורה והתלמיד או התלמידה יתרום להצלחה או לכישלון של אותו ילד או אותה ילדה. על אף שכל מקרה וכל תלמיד עם TS הוא ייחודי, ההצעות הכלליות הבאות עשויות להועיל למורים בתמיכה בתלמידים לשם הצלחה במסגרת הלימודית והחברתית:

- יש להתייחס לטיקים כאל תנועות וצלילים לא רצוניים, הנובעים מגורמים נוירולוגיים. הטיקים עשויים להתגבר ולהיחלש בחומרם ולהיות בלתי צפויים. במקרים רבים, תלמידים עם TS ינסו לדכא טיקים כדי להימנע מתשומת לב שלילית מאחרים. אף כי טיקים עשויים להיראות מכוננים ובשליטתו של התלמיד, זה אינו כך.
- יש להפחית לחץ וחרדה. לחץ בדרך כלל גורם להרעה בתסמינים. אסטרטגיה יעילה להפחתת תסמינים היא לשים לב אילו תרחישים או גורמים מגבירים לחץ, וליישם התאמות ושינויים נאותים, או להיעזר בשירותי חינוך מיוחד.
- יש לזהות לקויות במיומנויות שעשויות לתרום ללחץ או לתסמינים מוגברים, וליצור אסטרטגיות ואמצעי תמיכה להתמודדות עם לקויות אלה.
- יש להתעלם מהתסמינים. כך תפגינו קבלה והתייחסות רגילה ל-TS. הדגמת קבלה יכולה להפחית הצקות ולחץ, וגם לאפשר לתלמידים עם TS למקד את האנרגיה שלהם בלימודים במקום בדיכוי טיקים.
- יש לדעת שבעיות בכתב יד הן בין הקשיים הנפוצים ביותר במסגרת בית הספר עבור תלמידים עם TS. התאמות עשויות לכלול שימוש במחשב, בטאבלט, בעט חכם או בהכתבה.
- יש להיות מודעים לבעיות רגשיות נלוות, כגון OCD או ADHD, הנפוצות במיוחד בקרב תלמידים עם TS. המאפיינים של המצבים האלה הם לרוב בעייתיים יותר וקשים יותר לניהול מאשר הטיקים עצמם.
- יש להיות יצירתיים בקשר להתערבויות. לימוד אסטרטגיות לכל החיים ומתן תמיכה, התאמות ושינויים יהיו יותר יעילים מאשר הסתמכות על הענשה.
- יש לערב את התלמיד או התלמידה עם TS בפיתוח תוכניות ואסטרטגיות לניהול תסמינים שקשה או בלתי אפשרי להתעלם מהם.

- יש לעודד תקשורת עם ההורים או המטפלים. הקפידו לציין את ההישגים והחוזקות של התלמיד או התלמידה ולא רק את החולשות.
- יש לוודא שהמורים המחליפים מודעים לתסמינים ולאמצעי התמיכה של התלמיד או התלמידה.
- יש להיעזר במשאבים של ה-TAA, כגון Educator's Guide for Developing Plans for Students with Tourette (מדריך לאנשי חינוך בנושא פיתוח תוכניות עבור תלמידים עם תסמונת טורט), על מנת לסייע בפיתוח אמצעי תמיכה ואסטרטגיות.

צוות התמיכה החינוכית

אנשי צוות התמיכה החינוכית הם חברים הכרחיים בקהילת בית הספר והם חיוניים להצלחת התלמיד או התלמידה. הם מבצעים מגוון תפקידים המשפיעים על חייהם של התלמידים, מטפחים סביבות למידה חיוביות ותומכים בחינוך שוויוני. אנשי צוות התמיכה החינוכית נמצאים בעמדה ייחודית המאפשרת להם להבין ילדים עם TS והפרעות טיקים ולעזור להם. כחברים בצוות התמיכה בתלמיד או בתלמידה, הם יכולים לסייע להבטיח התאמות ושינויים נאותים בעזרת הנחיות ואמצעי סיוע שתוכננו באופן מיוחד. להלן המלצות לסוגי התמיכה שניתן להעניק בהתאם לכל תפקיד ייעודי.

תפקיד המנהלים החינוכיים או האדמיניסטרטיביים של בית הספר

מנהלי בתי הספר והמנהלים האדמיניסטרטיביים מתערבים לעתים קרובות כאשר יש מצב משמעותי בלתי פתור. הכרחי שהמנהלים האדמיניסטרטיביים יבינו מהי TS על מנת להבטיח שהתלמידים לא יהיו נתונים להשלכות שליליות בגלל תסמינים של TS. מנהלים חינוכיים או אדמיניסטרטיביים יכולים לעזור לתלמידים עם TS בדרכים הבאות:

- לוודא שכל בעלי העניין המעורבים בהתפתחות הלימודית והחברתית של התלמידים יעברו השתלמות מתאימה בנוגע ל-TS ולהפרעות קשורות.
- לעודד את הצוות להכיר בכך שאין שני מקרים זהים של TS. TS תבטא באופן שונה אצל כל אדם, ולכן יש צורך בהתערבויות יצירתיות, חיוביות ויזומות.
- להעניק תמיכה לתלמידים עם TS ולוודא שהצוות מעדכן את ההורים או האפוסטרופסים בנוגע לאופן שבו TS משפיעה על הלמידה או היכולת של התלמיד או התלמידה בבית הספר.
- להבין ש-TS בדרך כלל קשורה לבעיות רגשיות רבות אחרות, כגון: ADHD, OCD, הפרעת ויסות חושי, לקויות בתקשורת חברתית, מחשבות פולשניות או טורדניות, דיכאון, הפרעת התנגדות, דיסגרפיה, הפרעות חרדה, התקפות זעם, מיגרנות, התקפי פאניקה, הפרעה על הרצף האוטיסטי ועוד. ידע בסיסי והיכרות עם הבעיות הללו תסייע למנהלים האדמיניסטרטיביים להבין תלמידים עם TS ולעבוד יחד איתם.

תפקיד המורה לחינוך מיוחד

מורים בחינוך המיוחד נמצאים בעמדה ייחודית המאפשרת התייחסות ליכולות ולצרכים האינדיבידואליים של תלמידים עם TS. המורים לחינוך מיוחד יכולים להיות הן מחנכים והן תומכים, בעזרת הענקת ההדרכה והכלים הדרושים לתלמידים כדי להצליח. אנשי החינוך הללו מבצעים הערכה של התלמידים, מתכננים ומיישמים שיעורים, ומנהלים תוכניות IEP שהן מתאימות וייחודיות לצרכים של כל תלמיד ותלמידה. הנה כמה הצעות שהמורים לחינוך המיוחד יוכלו ליישם בעבודה עם תלמידים שיש להם TS:

- חשוב שתתכוננו להסביר לצוות של התלמיד או התלמידה כיצד התסמינים של הפרעה נזירי-התפתחותית מורכבת זו לרוב פוגעים ביכולת שלו או שלה לממש את מלוא הפוטנציאל בלימודים. בנוסף, חשוב שתדעו כי לפעמים התסמינים עלולים להתפרש כהתנהגויות מכוונות ולהפריע לרכישת מיומנויות בתקשורת חברתית נאותה.
- הציעו משאבים שסייעו לאחרים להבין שהתסמינים וההתנהגויות של הפרעה מורכבת זו אינם רצוניים.
- עזרו לאחרים לפתח ולהבטיח שימוש בהנחיות, בשינויים ובהתאמות שתוכננו במיוחד עבור התלמיד או התלמידה.
- קבעו אם קיים צורך בטכנולוגיה מסייעת, מכיוון שטיקים והפרעות קשורות נפוצות לעתים קרובות מפריעות לכתיבה ולקריאה.
- הכירו בכך שיתכן כי לתלמידים יש לקות למידה נלווית ו/או שקיימת אצלם מחוננות אינטלקטואלית. חשוב להסתכל מעבר לתסמינים של TS ולבצע הערכה מקיפה כדי להבטיח שהתלמיד או התלמידה יקבלו מענה על כל הצרכים שלהם.
- הבטיחו סביבה נאותה ותנאים נאותים בבחינות. ללא קשר להימצאות או להיעדר של בעיות למידה אחרות, לתלמידים עם TS לרוב דרוש יותר זמן בבחינות הערכה. קיום בחינה באזור נפרד עם הארכה מתוכננת עשוי להיות התאמה הכרחית שיש לכלול ב-IEP או בתוכנית כלשהי במסגרת "תוכניות 504".
- פעלו למען תלמידים עם TS. הם זכאים לאותן הגנות סביבתיות כמו תלמידים אחרים עם לקויות. הרבה פעמים, מוציאים אותם מסביבת החינוך הציבורי מכיוון שהטיקים שלהם מפריעים לאחרים. חשוב לפתור בעיות במצבים אלה, ולנטר את היקף הזמן שתלמידים אלה נמצאים מחוץ לכיתות החינוך הציבורי.

תפקיד הסייעים וסייעות ההוראה

לרוב, הסייעים וסייעות ההוראה מהווים תוספת הכרחית לצוות הלימוד של התלמיד או התלמידה, מכיוון שיש להם גישה אל משאבים שסייעו למורים ולתלמידים להבין מהי TS. כמו כן, הם יכולים למלא תפקיד מרכזי בסיוע לתלמידים בפיתוח אסטרטגיות מותאמות אישית להתמודדות עם תסמינים קשים. הסייעים וסייעות ההוראה יכולים:

- לעזור לתלמידים לנהל את עומס העבודה הקיים כדי למנוע את תחושת ההצפה.
- לעזור לתלמידים לפתח אסטרטגיות לכל החיים להתמודדות עם קשיים בתפקודים ניהוליים, כגון ניהול זמן וארגון.
- לספק סביבה מצומצמת יותר לקיום בחינות, בחנים והערכות אחרות.
- לפעול יחד עם המורים כדי לספק אמצעי תמיכה, התאמות ושינויים נאותים.
- לסייע לצוות בתייעודף משך הזמן של משימות, באופן שעשוי להפחית חרדה.
- לחקור אסטרטגיות ולבקר באתר של ה-TAA לצורך איסוף מידע שסייע לצוות הכללי ולתלמיד או לתלמידה.

תפקיד הפסיכולוג או הפסיכולוגית של בית הספר

כדי להבטיח את הצלחתם של תלמידים, הפסיכולוגים של בית הספר מבצעים הערכה לגבי החוזקות ותחומי החולשה של תלמיד או תלמידה, על מנת שניתן יהיה לפתח תוכניות מותאמות אישית. לרוב, הפסיכולוגים של בית הספר נתפסים בעיני סגל בית הספר וההורים כאנשי המקצוע שמספקים הדרכה כללית בנוגע להענקת התמיכה המתאימה לתלמידים עם TS. זו אחריות גדולה, ולכן רצוי שהפסיכולוגים של בית הספר:

- במהלך פגישות מהותיות, יהיו האדם שמזוהה כי יש להתייחס לתלמידים עם ציונים גבוהים ונמוכים במבחנים לא כאל מי שיש להם יכולות "ממוצעות", אלא כאל מי שיש להם חוזקה ייחודית המושפעת מתחום משמעותי של חולשה, שעבורו יש להעניק אמצעי תמיכה.
- יזכירו לצוות התמיכה בתלמיד להימנע מכתיבת אבני דרך או יעדים שנתיים סביב הפחתת טיקים, מכיוון שזה אינו נאות.
- יבינו את מגוון הפרעות הנפוצות הקשורות, ואת האופן שבו להפרעות הללו יש השפעה על ההתפתחות בהיבט הלימודי והחברתי.
- יספקו למורים ולצוות התמיכה בתלמיד או בתלמידה מידע על אופי הטיקים והתסמינים כדחפים נוירולוגיים, שגברים, נחלשים ומשתנים.
- יסבירו את התסמין של חוסר עכבות, שלרוב אינו מובן כראוי אך יחד עם זאת יש לו חשיבות קריטית, ואשר לעתים הוא נחשב בטעות לאימפולסיביות או להתנהגות מכוונת ו"רעה".
- יזהו את קווי הדימוין בין הפרעה על הרצף האוטיסטי ו-TS על מנת לבצע הערכה אפקטיבית של הסיבה הספציפית לאתגרים, ויספקו אמצעי תמיכה נאותים.
- יוכלו להסביר לסגל בית הספר ולהורים כי התסמינים לרוב מתגברים בבית, ושדבר זה לא בהכרח מצביע על "הורות גרועה".
- יזהו את ההנחות השגויות הנפוצות לגבי TS (לדוגמה, התלמיד או התלמידה מעוניינים בתשומת לב ומפריעים בכוונה), מכיוון שבדרך כלל ההנחות הללו אינן מדויקות ואין בהן תועלת.
- יהיו מוכנים לבדוק את האתר של ה-TAA ולפנות למחלקה למידע והפניה וכן לוועדה המייעצת לחינוך לקבלת מידע נוסף. עיינו בחוברת של ה-TAA שנקראת *Workbook for Conducting a Functional Behavioral Assessment and Writing a Positive Behavior Intervention Plan for a Student With Tourette Syndrome* (חוברת עבודה לביצוע הערכת התנהגות פונקציונלית וכתיבת תוכנית התערבות חיובית בנושא התנהגות עבור תלמיד או תלמידה עם תסמונת טורט).

תפקיד היועץ או היועצת של בית הספר

יועצי בית הספר הם לרוב האנשים ה"בטוחים" שאיתם תלמיד או תלמידה חשים בנוח לשוחח על רגשות ועל מצבים קשים. יועצים יכולים לספק תמיכה לתלמידים עם TS בדרכים הבאות:

- להתייחס לבעיות הנוגעות לחרדה ולמיומנויות חברתיות בעזרת ייעוץ אישי ו/או ייעוץ בקבוצות קטנות.
- להציע טכניקות להרגעה או להפגת מתח.
- לדבר בעד התלמיד או התלמידה אם הם עשויים להפיק תועלת מתוכנית כלשהי במסגרת "תוכניות 504" או מ-IEP.
- לשוחח על אתגרים כגון הצקות, כיתות או מורים ספציפיים, הימצאות בקפיטריה או בהתכנסויות.
- ליעד מקום בטוח להפחתת חרדה ולשחרור טיקים, במידת הצורך.
- לסייע לצוות ולחברים ללימודים להבין תסמינים מורכבים.
- להיות האדם שבו ההורים יכולים לבטוח.
- לספק מידע ולהכיר את המשאבים של ה-TAA, שאליהם גם ההורים וגם סגל בית הספר יכולים לגשת.

תפקיד המרפא או המרפאה בעיסוק

המרפאים בעיסוק מהווים חלק בלתי נפרד מחברי הצוות, והם יכולים לסייע בהתייחסות לצרכים של תלמידים עם TS. מרפאים בעיסוק יכולים לסייע בצמצום ההשפעה של TS והפרעות קשורות על-ידי התייחסות לקשיים, ביניהם אלה המתבטאים בתפקודים ניהוליים, באינטגרציה חושית ובכתיבה. בסביבת בית הספר, המרפאים בעיסוק יכולים:

- לזהות שאצל מרבית התלמידים עם TS יש לקויות בשפה הכתובה ותידרש להם גישה למחשב לצורך מטלות בכתיבה, עותקים של סיכומי שיעורים או שימוש בעט חכם לכתיבת סיכומים.

- להעריך את יכולות העיבוד החושי ולפתח תוכנית שתאפשר לתלמידים להבין בעיות חושיות, להתייחס אליהן ולבצע התאמות לאורך היום.
- לסייע לאחרים להבין שאצל תלמידים רבים עם TS קיימות בעיות חושיות, שעשויות להיראות כהתנהגויות מתריסות.
- לספק ציוד עזר, כגון מושבים מיוחדים או אמצעי אחיזה בעיפרון, על מנת לסייע בקלט חושי ו/או במיקום מיטבי עבור משימות נדרשות.
- לבצע הערכות בנוגע לטכנולוגיה מסייעת. מכשירים אפשריים כוללים קוראי טקסט ותוכניות הכתבה של זיהוי קולי.
- לפעול יחד עם התלמידים לפיתוח מיומנויות של תפקודים ניהוליים הדרושים לניהול זמן, משימות וחפצים אישיים, מכיוון שזה אתגר נפוץ, אך עם זאת עדיין בלתי מוזהה בדרך כלל, אצל תלמידים עם TS.
- להבין שלעתים קרובות, תלמידים עם TS מראים ביצועים טובים בהערכות מתוקננות, מכיוון שאלו הן משימות מוכוונות וסגורות בסביבה מבוקרת.
- לשאול את ההורים שאלות בקשר ליכולת של התלמיד או התלמידה להתכונן לקראת בית הספר, להתארגן ולהשלים משימות, ולקבוע את הצורך להתייחס למיומנויות חברתיות-רגשיות, לרמות פעילות ולבעיות שינה.
- לבצע תצפית קלינית בכל התחומים של סביבת הלמידה על מנת לקבוע את יכולת התלמיד או התלמידה להשתתף, לעבד מידע חושי ולתפקד ברמה התואמת את גילם.
- להבין שכאשר התלמידים עוברים לחטיבת הביניים או לתיכון, במסגרת רפוי בעיסוק יש להתמקד בפיתוח מיומנויות וטכניקות לחיים שלאחר בית הספר.

תפקיד קלינאי התקשורת

קלינאי תקשורת (SLP) יכולים לסייע לתלמידים עם TS בהרבה יותר מאשר הפקת צלילים וגמגום. הכרחי שה-SLP יבינו כיצד TS באה לידי ביטוי ויהיו מודעים לאמצעי התמיכה החיוביים ולאסטרטגיות לצמצום התסמינים. באופן זה ניתן להבטיח שבחינות ישקפו בצורה הטובה ביותר את היכולות של התלמיד או התלמידה, ושהתוצאות לא יושפעו עקב הבנה שגויה של התסמינים או ניהול לא נכון שלהם. קלינאי התקשורת חייבים:

- להיות בעלי ידע בנוגע ל-TS ולהבין מה ההבדל בינה לבין הפרעות נירו-התפתחותיות אחרות (לדוגמה, אוטיזם) כדי שניתן יהיה לבצע הערכה נאותה וליישם תוכנית טיפול מתאימה.
- להבין שאתגרי למידה מבוססי שפה הם נפוצים, ועשויים להשפיע על היכולת לתקשר בצורה ברורה, להבין מה האחרים שומעים, לנסח מסרים, ו/או להתנהל בתחומי תקשורת אחרים.
- להיות מסוגלים לבצע הערכה ולטפל בהפרעה בתקשורת החברתית (SCD), שהיא אתגר נפוץ בקרב תלמידים עם TS.
- להבין שהתלמידים לרוב מסתבכים בגלל "התנהגויות" שהם יודעים כי הן אינן נאותות, אך באותו הרגע אינם יודעים כיצד לתקן אותן.
- לסייע בפיתוח אסטרטגיות לרכישת חברים ושימור הקשרים, שהם אתגר נפוץ בקרב תלמידים עם TS.
- לדעת שבמקרים רבים, תלמידים עם TS מאובחנים באופן שגוי כ"אוטיסטים", ושיש לשקול SCD כאשר הם אינם ממלאים את כל הקריטריונים לאוטיזם.
- להבין שגישות מסורתיות לטיפול במיומנויות חברתיות המיועדות לאוטיזם לרוב אינן יעילות באותה מידה עבור תלמידים עם תסמונת טורט/SCD. בעת קביעת האסטרטגיות המתאימות, חשוב לפעול יחד עם חברים אחרים בצוות על מנת לתעדף את התחומים שבהם נדרש טיפול ולפתח תוכנית טיפולית בינתחומית אפקטיבית.
- להבין כיצד TS עשויה להשפיע על הקול והרהיטות על מנת לקבוע את ההפניות ו/או ההתערבויות הנאותות.
- להיות מודעים לכך שלקויות קוגניטיביות-לשוניות/לקויות בתפקודים ניהוליים הן נפוצות בקרב תלמידים עם TS ולעתים קרובות אינן מטופלות, וכתוצאה מכך נוצר קושי ללמוד ולהשתמש במיומנויות הכרחיות לכל החיים.
- לסייע לאחרים להבין שלעתים קרובות מדי, ההתייחסות לתלמידים עם TS היא שהם "עצלנים" או "לא מסודרים" מכיוון שחסרות להם המיומנויות להתמודד עם הדרישות של החלפת כיתות, לדאוג לחומרים הדרושים לכל שיעור, לעמוד במטלות, או לדעת היכן וכיצד להתחיל מטלה.

תפקיד המומחה או המומחית בהתנהגות

- לעתים קרובות, המומחים בהתנהגות מתבקשים לפתח תוכניות שיתמכו בתלמידים עם TS. לפיכך, יש חשיבות קריטית לכך שהם יכירו את התסמינים המורכבים של TS והפרעות קשורות. לעתים קרובות מדי, ההתנהגויות נתפסות כמכוונות או כנובעות מהפרעה דומה אך שגויה. המערכת סומכת על כך שהמומחים בהתנהגות יספקו מידע מדויק בנוגע להפרעה מורכבת זו, שלרוב אינה מובנת כראוי. ניתן להשיג זאת באופן מיטבי בעזרת:
- היכרות עם המורכבויות של TS וההפרעות הקשורות הנפוצות, בעזרת עיון באתר של ה-TAA.
  - פנייה למחלקה למידע ולהפניה של ה-TAA, שם יוכלו להפנות אתכם לאיש המקצוע המתאים בוועדה המייעצת לחינוך של ה-TAA.
  - שימוש בחוברת של ה-TAA שנקראת *Workbook for Conducting a Functional Behavioral Assessment and Writing a Positive Behavior Intervention Plan for a Student with Tourette Syndrome* (חוברת עבודה לביצוע הערכת התנהגות פונקציונלית וכתבת תוכנית התערבות חיובית בנושא התנהגות עבור תלמיד או תלמידה עם תסמונת טורט).
  - ידע בסיסי בנוגע לקווי הדמיון ולהבדלים בין הפרעה על הרצף האוטיסטי ו-TS.
  - זיהוי היעילות של התערבויות חיוביות ויזומות לתסמינים של TS, וחוסר היעילות של השימוש בשיטות ענישה ותגמול.
  - הכנה למתן הסבר על היתרונות של לימוד מיומנויות לחיים שסייעו להתמודדות עם תסמינים קשים.
  - שיתוף ידע עם ההורים ואנשי החינוך בקשר למידע ולתמיכה הזמינים מטעם ה-TAA.

התפקיד של סייעים ועוזרי הוראה

לעתים קרובות, עוזרי הוראה וסייעים או סייעות נמצאים במגע הקרוב ביותר של אחד-על-אחד עם התלמיד או התלמידה, והם יכולים למלא תפקיד חשוב בבסיס תחושת הביטחון של התלמידים בבית הספר. בעזרת הקשבה לצרכים של התלמיד או התלמידה ומתן תמיכה חיובית, הסייעים או עוזרי ההוראה יוכלו לסייע בפיתוח וביישום אסטרטגיות יזומות וחיוביות, כחלק מתוכנית ההתנהגות לתלמיד או לתלמידה. התלמיד או התלמידה חייבים לדעת שהסייע או הסייעת עומדים לצידם כמישהו שמספק את אמצעי התמיכה הנאותים ומשמש כרשת ביטחון או חיץ, במקום מבוגר שנמצא כדי לשמש כ"שוטר" כלפיהם. עצם הידיעה הזו יכולה להפחית את הלחץ של התלמיד או התלמידה ולצמצם את תסמיני הטיקים, וכתוצאה מכך לספק סביבת לימוד מצליחה יותר. הנה כמה הצעות חשובות:

- להכיר את האסטרטגיות שעוזרות בצורה הטובה ביותר לתלמיד או לתלמידה.
- להיות מודעים למה שמגביר את החרדה אצל התלמיד או התלמידה ובעקבות זאת את התסמינים.
- לדעת מתי לאפשר פרטיות ומתי להציע תמיכה.
- להבין ולקבל שהתלמיד או התלמידה חייבים להתייחס אליכם כאל רשת הביטחון שלהם וכאדם שעומד לצידם.
- להכיר בחשיבות של העבודה עם התלמיד או התלמידה.
- להרגיש נוח לנהל דיונים פתוחים עם המורה של הילד או הילדה בנוגע ל-TS.
- לפתח מערכת לקיום תקשורת עם המורה בנוגע למשימות ולסביבות שמגבירות ו/או מפחיתות את התסמינים.

תפקיד האח או האחיות של בית הספר

האח או אחות בית הספר הם אנשי המקצוע שיכולים לספק מידע רפואי. מסיבה זו, התלמידים וההורים יפנו אל האח או אחות בית הספר לתמיכה בלימוד סגל בית הספר על הפרעה נוירו-התפתחותית מורכבת זו. כדי לסייע בכך:

- ספקו מידע בנוגע ל-TS ולהפרעות נלוות כדי לעזור לתלמידים לא מאובחנים או לתמוך באלה שכבר אובחנו.
- שוחחו עם הורים שאולי אינם מוכנים להתמודד עם אבחנה.
- ספקו מקום בטוח לתלמיד או לתלמידה, שבו יוכלו לנוח ולשחרר טיקים, בהתאם לצורך.
- היו מודעים לתרופות ולתופעות הלוואי.
- ספקו מקום לתנומות קצרות, שייתכן בהן צורך עקב תופעות הלוואי של התרופות.
- למדו את סגל ההוראה על טיקים ובעיות קשורות אחרות.
- ספקו מידע רפואי במהלך פגישות דיון בנושא תוכניות IEP או "תוכנית 504".

תפקיד נהגי ההסעות וצוות הקפיטריה

נהגי ההסעות וצוות הקפיטריה הם האנשים שעובדים בסביבות שהן פחות מובנות ושיש בהן פחות פיקוח, ולרוב אלה הסביבות הקשות ביותר לתלמידים עם TS. חברי הצוות האלה יכולים למלא תפקיד רב-ערך אם יבצעו את הדברים הבאים:

- יבינו את האתגרים המהותיים שתלמידים עם TS מתמודדים איתם על בסיס יומיומי.
- יבינו שבקרב תלמידים רבים עם TS יש תסמינים חושיים שמתגברים בסביבות רועשות ולא מובנות, כגון הקפיטריה ורכב ההסעות.
- ידעו שאף כי אלה עשויות להיות סביבות קשות, הן יכולות להיות ההזדמנויות היחידות ליצירת קשרים חברתיים ולמנוחה.
- יבינו שהתסמינים בדרך כלל מתגברים בסוף היום.
- יהיו מודעים להצקות כלפי התלמידים, שעשויות לכלול חיקוי הטיקים של התלמיד או התלמידה.
- יפתחו קשרים שבהם התלמידים ירגישו בטוחים לדבר על קשיים ואסטרטגיות.
- ידווחו להנהלה על קשיים, לפני שאלה יהפכו למשמעותיים.
- יהיו מודעים לאסטרטגיות ולתוכניות ההתנהגות וכיצד הן תומכות בתלמיד או בתלמידה.

תפקיד המרצה במכללה

המרצים במכללה ממלאים תפקיד מהותי בהצלחה בלימודים ובהשפעה על שימור התלמיד במסגרת זו. בדרך כלל, המרצים נמצאים בקשר תכוף עם התלמידים ויכולים לייעץ להם ולהדריך אותם בקשר להזדמנויות ולבחירות בקריירה המקצועית. הם יכולים גם להיות בעלי השפעה רבה על ההזדמנות של התלמיד או התלמידה להצליח בתחום שבו בחרו. התלמידים עשויים גם להיות מושפעים מהחלטות הפקולטה בנוגע לאינטלקט שלהם, עקב תפיסות שגויות בנוגע ל-TS, באופן שעלול להשפיע על ההערכה העצמית של התלמיד או התלמידה. מומלץ:

- להציג את עצמכם בפני התלמיד או התלמידה, ולשאול אם יש משהו שתוכלו לעשות כדי לעזור.
- ללמד את עצמכם על TS. הבנה בסיסית של TS והפרעות קשורות יכולה להכין אתכם להפגנת טיקים מוטוריים וקוליים במהלך שיעור.
- להבין שטיקים הם תנועות וצלילים לא רצוניים, שעשויים להשתנות באופן בלתי צפוי. אף כי טיקים עשויים להיראות מכוונים ובשליטתו של האדם, זה אינו כך. אין לצפות מהתלמידים לדכא את הטיקים. אם הטיקים ממש מסיחים את הדעת, יש לבחון אפשרויות אלקטרוניות.
- להתעלם מהתסמינים שאפשר להתעלם מהם. כך תפגינו קבלה והתייחסות רגילה לטיקים. הדגמת קבלה יכולה להפחית הצקות ולחץ, ועשויה לסייע לתלמידים עם TS למקד את האנרגיה שלהם בלימודים במקום בדיכוי טיקים.
- להבין שהתסמינים בדרך כלל מתגברים עקב לחץ. מבחנים ומצגות מול הכיתה בדרך כלל מגבירים את הלחץ. ייתכן שיהיה צורך לבצע שינויים במצגות, ולהציע לקיים בחינה במיקום נפרד ופרטי.
- לקבוע ציפיות ברורות ולספק תוכנית לימודים מפורטת כדי לצמצם חרדה.
- לבדוק עם הממונה במוסד הלימודים אילו התאמות ושינויים אקדמיים אושרו עבור התלמיד או התלמידה. במסגרת ה-ADA, מוסדות להשכלה גבוהה נדרשים לערוך התאמות ושינויים סבירים עבור תלמידים עם מוגבלויות. התאמות עבור תלמידים עם TS יכולות לסייע בהפחתת חרדה, בהתייחסות לאתגרי כתיבה ובפיצוי על הזמן שהתלמיד או התלמידה ביצעו טיקים או התרכזו בדיכוי שלהם.

אתגרים שכחים הקשורים ל-TS: תפקידי המחנכים וצוות התמיכה

Behav	P/A	C&B	SE	CT/RT	T	N	PL	SP	C	SLP	OT	
•			•	•	•	•	•	•	•	•	•	פעילויות בחיי היומיום
•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	חרדה
			•	•	•			•		•	•	מכשירי עזר
•	•		•	•	•			•	•	•	•	תשומת לב
•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	בעיות של הצקות
	•		•	•	•			•			•	דיסגרפיה/הקלדה
•	•	•	•	•	•		•	•	•	•	•	חוסר עכבות
•	•		•	•	•			•	•	•	•	תפקודים ניהוליים
•	•	•	•	•	•		•	•	•	•	•	אימפולסיביות
•	•		•	•	•			•	•	•	•	מוגבלויות מבוססות שפה
•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	התנהגויות טורדניות-כפייטיות
•	•		•	•	•			•	•	•	•	ארגון
•	•		•	•	•			•		•	•	הבנת הנקרא
•	•	•	•	•	•	•		•	•	•	•	אינטגרציה חושית
•	•	•	•	•	•		•	•	•	•	•	תסמינים מהותיים
	•					•					•	היגינה בשינה
•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	תקשורת חברתית ופרגמטיקה
•	•				•				•	•		גמגום
•	•		•	•	•		•	•	•	•	•	מיומנויות מקצועיות

T - מורים
 CT/RT - סייעי הוראה
 SE - מורים לחינוך מיוחד
 C & B - צוות הקפיטריה ונהגי ההסעות
 P/A - סייעים/עוזרי הוראה
 Behav - מומחי התנהגות

OT - מרפאים בעיסוק
 SLP - קלינאי תקשורת
 C - יועצים
 SP - פסיכולוגים של בית הספר
 PL - מנהלים
 N - אחים ואחיות

שאלות נפוצות למחנכים

- 1. האם תוכניות מבוססות-תוצאות יסייעו לעורר מוטיבציה בתלמיד או בתלמידה לשלוט בטיקים בכיתה?**
ענישה ותגמול בדרך כלל לא עוזרים לתלמידים, מכיוון שהתסמינים שלהם הם דחפים המבוססים על נירולוגיה ואינם בשליטתם. אצל חלקם, מעורבות בפעילות מועדפת או ציפייה למעורבות כזו מפחיתה את הדחפים הנירולוגיים הללו, ולעתים מבלבלים בין זה לבין יכולת לשלוט בתסמינים.
- 2. מהי הדרך הטובה ביותר להתייחס לתסמינים של TS כדי שניתן יהיה לספק אמצעי תמיכה נאותים, במקום להשתמש בענישה?**
יש להתייחס לתסמינים של TS כאל דחפים נירולוגיים לא עקביים, בדומה לדחף לגרד עקיצת יתוש. על-ידי גירוד העקיצה, האדם עשוי לחוות הקלה רגעית. עם זאת, הדחף לגרד לרוב יחזור בתוך זמן קצר. בנוסף, תסמין נפוץ של TS הוא חוסר עכבות, הקשור בקשיים מהותיים לדכא תסמינים, התנהגויות פיזיות או קוליות, ותגובות לסביבה של התלמיד או התלמידה. חוסר עכבות מוסיף לתפיסה השגויה שלפיה התלמידים מסוגלים לשלוט בתסמינים. תמיכה בתלמיד או בתלמידה לשם פיתוח אסטרטגיות וטכניקות לניהול אתגרים תהיה יותר אפקטיבית מאשר ענישה על תסמינים נירולוגיים מורכבים אלה, שלרוב ההבנה שלהם שגויה לחלוטין.
- 3. האם צריך לעודד תלמיד או תלמידה לדכא את הטיקים שלהם?**
לא, אל תעודדו דיכוי טיקים. דיכוי טיקים ותסמינים אחרים מצריך מידה רבה של אנרגיה ותשומת לב. דיכוי טיקים נוטה לצמצם את האנרגיה הדרושה להקדשת תשומת לב למשימות ולהשלמתן. מאחר שהתלמידים סובלים מתחושת המבוכה בגלל התסמינים, בדרך כלל הם ינסו לדכא את הטיקים בעצמם כשהדבר אפשרי.
- 4. מהן ההפרעות הקשורות הכי נפוצות שמשפיעות על התלמידים?**
מאחר שכל תלמיד ותלמידה הם שונים, ההפרעות הקשורות עשויות להיות שונות. הפרעות קשורות נפוצות כוללות התנהגויות טורדניות-כפייטיות, דיסגרפיה, חרדה ו-ADHD. לקוויות בתפקודים ניהוליים, לקוויות בתקשורת חברתית ולקוויות חושיות נפוצות גם הן.
- 5. האם התלמידים הם מניפולטיביים כשהם משמיעים את הקולות בשקט או כשהם מנסים להשתמש בטיקים שלהם כתירוץ לא לבצע מטלות?**
מלמול או השמעת קולות בשקט הם קרוב לוודאי אסטרטגיות להשביע את הדחף בדרך שלא תהיה פוגענית או מפריעה. השימוש בטיקים כתירוץ אינו נפוץ. עם זאת, בדרך כלל הם יתגברו במצבי לחץ, ויובילו לפרשנות הלא נכונה של השימוש בהם כתירוץ. לפיכך, מומלץ לשים לב מתי זה קורה כדי לקבוע איזו לקות מיומנויות מפריעה, ולפתח אמצעי תמיכה יעילים כדי שלא ייווצר מצב של תסמינים מוגברים ולא יהיה צורך בהימנעות.
- 6. האם יעזור לתת הפסקות בכל פעם שתלמיד או תלמידה עם TS מבצעים טיקים?**
מתן הפסקות עשוי לעזור לחלק מהתלמידים ולהיות הכרחי לאחרים. זה יכול לעזור לתלמיד או לתלמידה לדעת שיש להם אפשרות לצאת מהכיתה לזמן קצר, מכיוון שזה מפחית את החרדה בתחושה שהם "לכודים". עם זאת, אצל אחרים, עידוד לצאת מהכיתה בגלל הטיקים עשוי להתפרש כמסר שלפיו הטיקים הם משהו שיש להתבייש בו, במקום להכיר בהם כדבר "נורמלי" אצל התלמיד או התלמידה עם TS.
- 7. האם טיקים תמיד מפריעים לתלמידים אחרים?**
זה תלוי באופן שבו המחנכים מגיבים לטיקים ואם החברים ללימודים קיבלו מידע על TS. במרבית המצבים, אם המורים מקבלים את הטיקים ומתעלמים מהם, ממש כמו שיש התעלמות מצלילים אחרים (לדוגמה, מכסחת דשא, מטוס, שיהוקים, שיעול וכו'). הטיקים יפחתו והחברים ללימודים ילמדו בדרך כלל לקבל אותם ולהתעלם מהם. למידע נוסף ולמשאבים נוספים בנושא לימוד החברים ללימודים על TS, תוכלו לבקר באתר של ה-TAA או לפנות ל-TAA. ישנו מאמר מצוין באתר של ה-TAA, שכותרתו Educating Classmates About Tourette Syndrome (איך ללמד את החברים ללימודים על תסמונת טורט). בנוסף, תוכלו לבקש הרצאה דרך תוכנית שגרירי הנוער של Tourette Association, שבמסגרתה בני נוער עוברים הכשרה כדי להעביר הרצאות בנושא TS.
- 8. מדוע קורה שאצל חלק מהתלמידים יש תסמינים רבים יותר באופן מהותי בשיעורים מסוימים ופחות באחרים?**
מכיוון שחרדה מגבירה את התסמינים, טיקים מוגברים עשויים להצביע על חרדה אינטנסיבית יותר בשיעורים שהם מאתגרים יותר או שבהם יש תוספת של לחץ. יכול להיות גם ששיעור מסוים נהיה סביבה בטוחה לבצע בה טיקים. סיבות אחרות יכולות להיות קשורות לשעה ביום, מכיוון שהתסמינים מתגברים לרוב כשיש תחושת רעב, בסוף היום, או לאחר פעילויות מלחיצות או אינטנסיביות, או במהלכן.
- 9. למה זה עוזר לספק לתלמיד או לתלמידה עם TS מיקום נפרד לביצוע בחינות?**
מאחר שדיכוי טיקים מצריך אנרגיה ותשומת לב, תלמידים ינסו לעתים קרובות לדכא טיקים במהלך בחינות כדי שלא להסיח את דעתם של חבריהם לכיתה. במיקום פרטי, התלמיד או התלמידה יוכלו להתרכז בבחינה במקום בטיקים.
- 10. האם מזג חם יכול להיות קשור לתסמונת טורט?**
כן, מסיבות רבות. ההתמודדות עם TS היא מביכה ומתישה. תלמידים עם בעיות של חוסר עכבות עלולים להתקשות בדיכוי רגשות. בנוסף, רבות מההפרעות הקשורות הנפוצות, כגון אינטגרציה חושית, עיכובים בעבוד מידע, לקוויות בתפקודים ניהוליים, OCD ו-ADHD, עשויות להגביר תסכול, וכתוצאה מכך לעורר כעס.